

**Uten utdanning er nesten ikke noe mulig.
Med utdanning er alt mulig.**

Nelson Mandela

Det globale kunnskapsløftet

- Flere barn enn noen gang tidligere går på skole.
- Likevel får 75 millioner barn i verden ikke utdanning.
- Hva er utfordringene? Hva fungerer? Og hva mener barna selv?

**Etiopias
utdannings-
suksess**

side 2–3

**Skole
redder
liv**

side 5

**Afghanistan:
Mangler
50 000
lærere**

side 6–7

**Barn
som
slaver**

side 14–15

Utdanningssuk

Skoledeltakelsen i Etiopia er mer enn fordoblet på sju år

*Mot alle odds klarte
Emahoy Kristos
Semra å utdanne seg i
teologi i den etiopiske
ortodokse kirken.*

FOTO: MARTA CAMILLA WRIGHT

Jeg var eneste jente i klassen. De andre ville ikke studere sammen med meg fordi jeg var jente, sier etiopiske Emahoy Kristos Semra (60). I dag er hun teolog.

FOTO: UNESCO

I Etiopia er skoledeltakelsen på grunnskolenivå mer enn fordoblet på få år.

Ksessen

■ **ADDIS ABEBA:**
MARTA CAMILLA WRIGHT
■ **OSLO:**
LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Måltrettet satsing på skole har gjort det enklere for dagens etiopiske jenter å få utdanning. Selv om det fortsatt er store utfordringer, har kvinner som Kristos Semra bidratt til å brøyte veg.

– De spurte meg: Hvorfor skal du utdanne deg? forteller Kristos Semra om reaksjonene da hun som 14-åring bestemte seg for å skaffe seg utdanning innen den etiopiske ortodokse kirken. Å være jente var ikke ufarlig.

–Det vanskeligste var når jeg måtte reise fra et sted til et annet. For å sikre meg så mye jeg kunne mot voldtekt når jeg var blant fremmede, kledde jeg meg i filler og oppførte meg som en gal, forteller hun.

Lærer for unge studenter

I dag er Emahoy Kristos Semra 60 år. Hun er en gammel dame nå. Hun har brukt nesten hele livet på sin teologiske utdannelse i den etiopiske ortodokse kirke. Hun har studert geez, som er det gamle kirkespråket, og qene, den filosofiske, poetiske metoden for å uttrykke spirituell visdom. Nå er hun selv lærer for unge jenter og gutter.

– Men det har vært hardt. Jeg har vært syk, sulten og uten penger. De mannlige studentene overlevde på tradisjonelt vis ved å tigge. For meg som ung kvinne var det vanskelig fordi jeg ikke kunne gå rundt som jeg ville uten at det var risiko forbundet med det, forteller hun.

Rask endring

Mye har forandret seg siden Kristos Semra for over 40 år siden måtte kjempe seg til skolegang. I dag er det nesten like mange etiopiske gutter og jenter som begynner på skolen. Skoledeltakelsen på grunnskolenivå har økt fra 35 prosent i 1999 til 72 prosent i 2006.

– Myndighetenes satsing på utdanning i Etiopia er en suksess fordi de har klart å få til en rask endring. Landet har nå gode muligheter for å nå FNs tusenårs-mål for utdanning, sier ambassaderåd og bistandsansvarlig ved den norske ambassaden i Addis Abeba, Bente Nilson.

Måltrettet

Hun mener myndighetenes klare målsetninger og forpliktelser, sammen med nødvendig finansiering, er hovedårsakene til at flere etiopiske barn enn noen sinne går på skole.

– De siste ti årene har de øremerkede midlene til utdanning økt med 170 prosent. Myndighetene har bygd 9000 nye skoler og utdannet 120 000 lærere. Dette viser at det ikke bare er snakk om store ord, men også om handling, sier Nilson.

Også bistandsstrømmen til utdanning i Etiopia har økt – fra 26 millioner dollar i 1999 til 169 millioner dollar i 2005.

Landet er rangert som det åttende fattigste landet i verden.

– Satsingen på utdanning i Etiopia startet derfor fra et svært lavt utgangspunkt, sier Nilson.

I 1999 var det sju millioner etiopiske barn som ikke gikk på skolen. Seks år seinere var tallet redusert til 4,8 millioner.

– Landet er stort, og de regionale forskjellene er imidlertid store, sier Nilson.

Utsatt for overgrep

Flere skoler og kortere skolevei har betydd mye for å øke skoledeltakelsen – ikke minst for jentene.

– Selv om det nå er nesten like mange gutter som jenter som begynner på skole i Etiopia, kommer en ikke utenom at kulturen her gir jenter særlige utfordringer. Jentene her er rett og slett mer utsatt, sier Nilson, og trekker fram utfordringer knyttet til blant annet mobbing og seksuelle overgrep fra lærere og elever.

– Lang skolevei kan derfor være et sikkerhetspro-

blem. Likeledes at skoleporten ved skolene i Etiopia stenger når skolen begynner. Jenter som da kommer for sent – ofte fordi de har hjemmeoppgaver som å hente vann eller ved – kan da bli utsatt for overgrep i området rundt skolen. Å forebygge slike situasjoner og å jobbe med å endre holdninger er derfor en stor og viktig oppgave, sier Nilson.

Forstyrrende elementer

Ved den etiopiske ortodokse kirkens eget teologiske fakultet er det i dag adgang også for jenter. Emahoy Kristos Semra og andre kvinner har banet vei. Men fremdeles er det vanskelig for kvinner.

– Kvinner er til hindre for menn. Det er slik menn tenker. De sier at vi forstyrrer dem – at vi ler, snakker og har en fysisk tilstedeværelse som gjør det vanskelig for menn, sier Kristos Semra. Selv mener hun at det ikke er noen forskjell på mann og kvinne. Hun mener likevel at det ikke er riktig at kvinner skal kunne bli prester.

Fakta om jenter og utdanning

■ I 2006 var det 59 land av totalt 176 som hadde oppnådd å ha like mange jenter som gutter på barne- og ungdomsskolenivå. Det er en økning på 20 land fra 1999.

■ Tross framgang har over halvparten av landene i Afrika sør for Sahara, i sør- og vest-Asia og i de arabiske landene ikke nådd målsetningen om å ha like mange jenter som gutter i skolen.

■ Fattigdom er en viktig årsak til at jenter ikke går på skole. I Mali er det fire ganger mindre sjanse for at ei jente fra en fattig familie begynner på skolen, enn ei jente fra en velstående familie.

Kilde: Unesco, Global Monitoring Report 2009

Utdanning forandrer liv

Nepalske Neeta Lama ble som tolvåring solgt og holdt som slave i et sirkus. I fire år ble hun holdt fanget og levde under uverdige forhold, langt borte fra foreldrene.

Om lag hvert tiende barn i verden utfører arbeid som er skadelig for deres helse, utvikling, utdanning og menneskeverd. Utdanning er en viktig nøkkel for å få bukt med de mest alvorlige formene for barnearbeid, og skolen er et fantastisk utgangspunkt for å nå og følge opp barna.

Skole kan også redde liv. For barn som lever i krig og konflikt kan skolen være det eneste trygge stedet. Der kan de dessuten lære om hvordan de kan beskytte seg mot miner, hvordan de skal forholde seg i truende situasjoner og hvordan de kan redusere faren for smittsomme sykdommer. Utdanning kan også bidra til fred og forsoning. Onsdag denne uken ble utdanning i krig og konflikt diskutert i FNs generalforsamling. Norge tok til orde for at også mennesker på flukt må sikres rett til utdanning. Mangelen på utdanningstilbud er størst for flyktninger og barn som er rammet av krise og konflikt. Norske myndigheter er derfor ekstra opptatt av å støtte utdanning i sårbare stater og konfliktberørte land.

Alle barn og unge har ifølge FNs barnekonvensjon rett til å gå på skole. Men for å kunne gå på skole, må de ha noen som kan undervise dem. Det neste tiåret vil verden mangle om lag 18 millioner lærere. Det er svært positivt at flere barn enn noen gang tidligere går på skole. Utfordringen nå er å utdanne tilstrekkelig med lærere til at alle barn kan få et godt utdanningstilbud i sitt lokalmiljø og på sitt morsmål.

Verdenssamfunnet har gjennom Tusenårsmålene forpliktet seg til å gi alle barn i verden grunnutdanning innen år 2015. Norge er en pådriver for utdanning internasjonalt. I Regjeringens rykende ferske stortingsmelding om norsk utviklingspolitikk slås det fast at utdanning er et premiss for all annen utvikling. Norge er blant de største giverne til flere av de globale utdanningssatsingene, og regjeringen ønsker et enda tydeligere fokus på FN i sin støtte til utdanning framover.

Det siste tiåret har det skjedd en forbedring i utdanningssituasjonen i verden. Flere barn får skolegang, og analfabetisme blant voksne er redusert. I 1999 stod 96 millioner barn uten tilgang til noen form for utdanning. Knappe ti år seinere er tallet i følge UNESCO 75 millioner.

På de neste sidene møter du barn og voksne fra ulike deler av verden som forteller hva utdanning betyr for dem. Gjennom dette bilaget ønsker Norad å styrke interessen for det internasjonale arbeidet for å sikre barn og unge muligheten til skolegang.

POUL ENGBERG-PEDERSEN,
direktør Norad (Direktoratet for utviklingssamarbeid)

Ansvarlig utgiver: Norad
Ansvarlig redaktør: Poul Engberg-Pedersen

Prosjektleder for Norad:
Margot Igland Skarpeteig

Prosjekt: Faktotum
Informasjon AS ved Liv Røhnebæk Bjergene

Design: Film&Form ved Ketill Berger

Trykkeri: NR1 Trykk

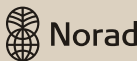

FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

I november i fjor besøkte utviklingsminister Erik Solheim og utdanningsminister Bård Vegar Solhjell Madagaskar for å se og lære om utdanningssituasjonen i landet.

Løfter om utdanning for alle

I 2000 ble det vedtatt seks hovedmål for utdanning internasjonalt. Da lovet det internasjonale samfunnet å:

- utvide og forbedre omsorg og opplæring for små barn, særlig de mest sårbare og marginaliserte.
- sikre at alle barn – særlig jenter, barn med vanskelige livsvilkår og barn fra etniske minoriteter innen 2015 får adgang til og fullfører en gratis og obligatorisk grunnskole av god kvalitet.
- sikre alle unge og voksne tilgang til opplæring i grunnleggende livsferdigheter.
- halvere analfabetisme blant voksne, særlig kvinner, innen 2015.
- fjerne kjønnsforskjeller i grunn- og videregående utdanning innen 2005 og oppnå likestilling i utdanning innen 2015.
- forbedre kvaliteten på utdanningen slik at alle kan oppnå gode resultater – særlig når det gjelder lesing, skriving, regning og grunnleggende levederdigheter.

Norsk utdanningsbistand

I 2009 fyller Barnekonvensjonen 20 år. Barns grunnleggende rett til utdanning danner grunnlaget for Norges utdanningsbistand.

- Norsk bistand til grunn- og videregående utdanning forventes i 2009 å utgjøre om lag ti prosent av den totale norske bistanden, til sammen 1,6 milliarder kroner.
- I 2007 gikk 56 prosent av midlene direkte til land via norske ambassader (bilateralt) og 44 prosent gjennom multilaterale organisasjoner som FN og Verdensbanken.

– Utdanning utgangspunktet for all annen utvikling

Erik Solheim og Bård Vegar Solhjell med felles satsing på utdanning

Rådet fra internasjonale toppolitikere er entydig: Innsatsen må økes dersom en skal nå målet om utdanning for alle innen 2015.

LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

I dag er det 75 millioner barn i verden som ikke går på skole. Over halvparten av disse er jenter. Selv om mange land har gjort enorme framskritt siden 2000, har støtten til utdanning fra giverne stagnert. Unesco anslår at det trengs nærmere 50 milliarder kroner mer årlig for å nå FNs tusenårsmål om utdanning for alle innen 2015.

Fundament for utvikling

– Hvorfor er satsing på utdanning så viktig?
– En absolutt forutsetning for å skape utvikling er å ha et utdanningssystem der alle får grunnutdanning. Da har de mange talentene i et land et

utgangspunkt for å kunne utvikle seg videre, sier Solhjell.

– Utdanning har betydning for alt det andre i et samfunn – enten det er kunnskap om for eksempel helse, hygiene eller dyrkingsmetoder i landbruket. En utdannet middelklasse er derfor det beste fundamentet for å skape positiv utvikling i et land, sier Solheim.

Må heve kvaliteten

– Hva er de største utfordringene?
– Å sørge for at alle barn fullfører grunnutdanning er en stor utfordring. I tillegg er mangelen på kvalifiserte lærere stor, noe som gjør at mange går på skolen uten å lære særlig mye, sier Solhjell.
– Det globale bildet er at stadig flere barn får utdanning. Men selv om det også i Afrika er en synkende andel barn som ikke går på skolen, så henger det afrikanske kontinentet etter asiatiske land som Vietnam og Bangladesh. I en stadig mer globalisert økonomi fører dårlig kvalitet på utdanningstilbudet

til at afrikanere i mindre grad blir konkurransedyktige for jobber, sier Solheim.

Mangler penger

– Hvordan skal en nå målsetning om utdanning for alle innen 2015?
– Mange land ligger godt an i forhold til å nå FNs tusenårsmål. Men selv om vi i mange land har engasjerte myndigheter som prioriterer utdanning, trengs det fremdeles både mer penger og oppmerksomhet om viktigheten av at alle får skolegang, sier Solhjell.
– Rike land må bidra med vesentlig mer penger til utdanning i Sør fordi mange av de landene som ligger dårligst an har svært små økonomier. Dermed er de også svært avhengig av bistand. Samtidig er det viktig å huske på at alt henger sammen med alt: Klarer en å skape fred i et land eller å få på plass nødvendig infrastruktur, så vil mange indikatorer på vekst og utvikling stige – også utdanningsnivået, sier Solheim.

PER LUNDE/NORAD

776 millioner voksne analfabeter

Hele 16 prosent av verdens voksne befolkning, til sammen 776 millioner, mangler i dag grunnleggende lese- og skrivekunnskaper. I Afrika sør for Sahara og de arabiske landene har antallet analfabeter økt. To av tre er kvinner. Med dagens innsats vil det fremdeles være om lag 700 millioner voksne analfabeter i 2015.

Skole for de rikeste

I mange land er forskjellene på utdanningsnivået mellom rike og fattige svært store. Er du heldig å være blant de 20 prosent rikeste i et utviklingsland, er sannsynligheten for at du begynner på skolen fem ganger større enn om du er født inn i en fattig familie.

FOTO: FREDRIK SCHANDER/NORAD

De avgjørende første leveårene

To store hindre for å nå målsettingen om utdanning for alle er mangel på god helse og riktig ernæring i barnets første leveår. I utviklingsland lider i dag er hvert tredje barn under fem år av underernæring. Selv moderate grader av underernæring kan gi adferdsendringer i form av lavere aktivitetsnivå, større grad av apati og mindre interesse for lek og læring.

Skolegang av dårlig kvalitet

En afrikansk undersøkelse viser at færre enn 25 prosent av barna i sjette klasse i Botswana, Kenya og Sør-Afrika kunne lese og skrive. Land som Malawi, Mosambik, Uganda og Zambia hadde enda dårligere resultater. Her hadde færre enn ti prosent av barna lært seg å lese og skrive.
Den dårlige kvaliteten kan sees i sammenheng med hvor mye penger som brukes per elev på grunnskolen. I et vestlig land kan grunnskolen koste over 5000 dollar per elev. I Afrika sør for Sahara koster samme skolegang ofte mindre enn 300 dollar per barn.

Kilde: Global Monitoring Report 2009, Unesco

42 millioner mennesker på flukt fra krig og katastrofer

Skolegang kan være livreddende i en krisesituasjon

For barn og unge i en krisesituasjon kan skolen være det eneste fristedet.

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Onsdag denne uken ble utdanning i konfliktsituasjoner diskutert i FNs generalforsamling.

– Dette markerer en milepæl og betyr i første rekke at utdanning i nødhjelpsoperasjoner er akseptert som et viktig globalt anliggende. At givere har sett viktigheten av å støtte utdanning som nødhjelp, er en bekreftelse på jobben vi gjør, sier Eldrid Kvamen Midttun, seniorrådgiver i Flyktninghjelpen.

Livsviktig læring

Det har likevel tatt tid å få internasjonal aksept for at utdanningsaktiviteter skal settes inn i nødhjelpssituasjoner.

Allison Anderson, direktør i Inter-Agency Network for Education in Emergencies (INEE), jobber for at alle humanitære aktører skal gi et godt utdanningstilbud.

– I dag vet vi at skolegang i krisesituasjoner redder liv. Vi vet hvor viktig det er å ha lærere som ser etter barna, og som sørger for stabilitet og rutine når alt rundt dem er usikkert. Skolen blir dessuten et sted hvor barna kan lære å beskytte seg mot minner, hvordan de skal unngå å bli smittet av hiv og hvorfor det er viktig det er å ha god hygiene for å unngå livstruende infeksjoner. Med klimakrisen vil antall naturkatastrofer i årene som kommer øke. Da er det viktig at ungene får lære hvordan for eksempel avskoging øker faren for flom og øve på hva de skal gjøre hvis en krisesituasjon oppstår. På denne måten kan skolen bli et senter for livsviktig læring. Slik kan barna igjen lære resten av lokalsamfunnet, sier Anderson.

Sør-Sudan, Kongo, Nord-Uganda, Liberia, Angola, de palestinske selvstyremrådene, Sri Lanka og Colombia er alle eksempler på land hvor konflikter pågår eller har pågått i flere tiår.

– Når et land kommer ut av konflikt, er det helt essensielt at barn og unge har utdanning, sier Anderson.

I verden i dag mangler om lag 72 millioner barn skoletilbud. Halvparten av disse barna lever i land som er rammet av konflikt.

Funksjonshemmede og jenter

I land som er rammet av krig og konflikt, er det noen grupper som er ekstra sårbare.

– De aller svakeste i samfunnet – som barn med nedsatte funksjonsevner – er de som rammer hardest i en konflikt, sier Anderson.

Hun forteller at det på skoler i konfliktområder knapt finnes funksjonshemmede barn.

– Dette til tross for at antall barn med funksjonshemminger kan være høyt, for eksempel på grunn av landminer. Men når de økonomiske ressursene er begrenset og de kulturelle tabuene sterke, blir utdanning for denne gruppa ofte glemt, sier INEE-direktøren.

Krig og konflikt gjør det ekstra vanskelig for jenter å få utdanning.

– Dersom det finnes et utdanningstilbud, holdes jentene likevel ofte hjemme. Årsaken kan være så enkel som at skolen mangler egne latriner for jenter, eller at toalettfasilitetene er for langt unna skolen slik at jentene risikerer å bli voldtatt. Nettopp for å unngå overgrep er det viktig å en tilrettelegger for skolegang tidlig i en nødhjelpsoperasjon.

For barna i denne flyktningleiren i Kongo kan skolen være ett av få fristeder.

Dette er mer effektivt enn om utdanningsspesialister skal komme inn i etterkant av planleggingen, sier Anderson.

Hun har jobbet med utdanning i flere konfliktområder. Særlig har hun jobbet med ungdom.

– I krisesituasjoner blir ungdommen svært ofte oversett. Men nettopp denne gruppa – framtidens ledere – er det viktig å fange opp. Uten noe tilbud blir de lett ofre for kriminalitet og for å bli rekruttert som barnesoldater, sier Anderson.

Tar igjen det tapte

For hvilken framtid har en ungdom som kun har krigserfaring og ingen skolegang? Flyktninghjelpen tilbyr derfor ungdom et intensivt utdanningstilbud.

– Mange unge har falt ut av normal skolegang på grunn av krig, konflikt og flukt. Disse ungdommene har ikke tid til å gå tilbake til vanlig skole-

gang fordi de må tjene penger. Da kan alternativet være ett intensivt skoleår hvor de får lære å lese og skrive, får kunnskap om helse hiv og aids, miljø, menneskerettigheter og konfliktløsning. For å øke matsikkerheten inkluderer programmet også jordbruksopplæring. Dessuten får ungdommene også delta i sosiale aktiviteter som kultur og sport, sier Midttun.

Programmet har fått navnet Youth Education Pack, YEP. Flyktninghjelpen tilbyr programmet for ungdom i Burundi, Elfenbenskysten, Georgia, Kenya, Kongo, Liberia, Somaliland, Sudan og Uganda. Øst-Timor har akkurat startet programmet, og Afghanistan og Den sentralafrikanske republikken håper å komme i gang.

Allison Anderson i INEE roser tilbudet.

– Ungdommen må være en del av løsningen. Barnesoldater har vært ledere i vanskelige situasjoner. Klarer vi å bygge på ledererfaringene, hjelpe dem til å bli integrert i samfunnet igjen og bruke dem positivt, gir det større håp om en fred som varer.

– Når et land kommer ut av konflikt, er det å ha barn og unge med utdanning helt essensielt i gjenoppbyggingen av et land, sier Allison Anderson i INEE.

Utdanning i humanitære kriser

■ Det har tatt lang tid å få internasjonal aksept for at utdanningsaktiviteter skal inkluderes i en nødhjelpssituasjon.

■ Som ett av tre land i verden inkluderer Norge utdanning i sin humanitære strategi.

■ I 2001 ble Inter-Agency Network for Education in Emergencies (INEE) dannet. Med utgangspunkt i bidrag fra 1400 organisasjoner og enkeltpersoner, har INEE etablert internasjonale minimumsstandarder for utdanning i krise- og overgangssituasjoner.

■ 18. mars i år ble utdanning i krisesituasjoner drøftet i FNs generalforsamling.

Stort behov for yrkesopplæring

Siden 1980-årene har støtte til yrkesopplæring og inntektsgivende aktiviteter blitt nedprioritert i bistandssammenheng. Det globale samfunnet har i mange år prioritert støtte til grunnskoler og i noen grad til teoretiske videregående skoler. De senere årene har imidlertid blant annet Verdensbanken, flere og flere forskere, organisasjoner og faginstanser

varslet om at yrkesfag må komme inn i utdanningssystemene.

– I dag står vi overfor store ungdomskull globalt sett. For denne gruppen er det i dag ofte få utdanningsmuligheter etter barneskolen. Det er derfor stort behov for å satse mer på yrkesopplæring, sier Eldrid Kvamen Midttun, seniorrådgiver for utdanning i Flyktninghjelpen.

Afghanske jenter må trosse mange hindre for å gå skole. Jenter utgjør bare 35 prosent av elevene i Afghanistan

FOTO: ANDERS SØMME HAMMER

Satser på farlig jobb

Stadig mer risikofyllt skolehverdag i Afghanistan

I Afghanistan er lærerlønningene lave, skolene mangler stoler, klasserom og toaletter. De angripes med granater og raketter. Likevel vil Nazanin (18) og Tamana (14) bli lærere.

■ I AFGHANISTAN:
ANDERS SØMME HAMMER

SHIR ABAD/MAZAR-E-SHARIF: På tross av aldersforskjellen går Nazanin og Tamana sammen i åttende klasse på landsbyskolen i Shir Abad i Balkh-provinsen i Nord-Afghanistan. Offisielt var

det ingen jenter som gikk på skole da den fundamentalistiske Taliban-bevegelsen regjerte i Afghanistan. Forbudet ble trosset i deler av landet. Men Nazanin var blant mange som måtte slutte på skolen. Etter at Taliban ble styrtet fra makten i 2001, begynte hun igjen. Da hadde hun vært hjemme i fire år.

Få kvinnelige lærere

I biologitimen går Nazanin opp og tegner en firfisle på tavla. Jentene i klassen dobbeltsjekker med firfisletegningen i læreboka. Biologi er favorittfaget til Nazanin, og hun trives på skolen.

– Jeg vil bli lærer og hjelpe andre til å ta utdanning. Jeg vil bli en god lærer, sier Nazanin.

KART: FILM & FORM / KETILL BERGER

FOTO: ANDERS SØMME HAMMER

Mange av de eldre jentene dekker seg til før de forlater skolegården etter endt skoledag.

Tamana har også planer om å bli lærer. Jentene mener Afghanistan har behov for mennesker som vil inspirere barn til å ta lang utdanning. Tamana og Nazanin kommer til å bli ettertraktet. Utviklingsorganisasjonen CARE anslår at Afghanistan trenger 50 000 flere lærere for å undervise landets seks millioner elever. Lav lønn og lav anseelse gjør det vanskelig å rekruttere kvalifiserte lærere. Det er ikke bare elever som uteblir fra undervisningen i Afghanistan. Av og til møter heller ikke lærerne opp. De har tatt andre bedre betalte jobber som har dukket opp, eller så er de ikke motiverte nok til å arbeide. Det er spesielt vanskelig å få lærere til å dra ut av byen for å undervise på landsbygden.

Bare 28 prosent av Afghanistans lærere er kvinner. Nettopp mangelen på kvinnelige lærere er en av årsakene til at ikke flere jenter går på skole. En del foreldre vil ikke la jentene bli undervist av menn, spesielt ikke etter at de har nådd 11–12 årsalderen.

– En av de største utfordringene framover blir å holde seks millioner barn på skolen. 15–20 prosent av elevene er til enhver tid fraværende, sier Anita Anastacio, leder av CARE sitt utdanningsnettverk i Afghanistan.

Ser på fotball og såpeoperaer

Nazanin og Tamana har satt seg ved pultene i gangen på skolen. Det er så trangt at det er opprettet provisoriske klasserom i gangen og ute ved hovedinngangen. Jentene forteller at når de ikke er på skolen, pleier de å hjelpe mødre hjemme med å rydde, vaske og lage mat. Nazanin har gått på sykurs og har begynt å sy kjoler. Når de ikke gjør skolearbeid eller husarbeid, liker de å kople av med å lese og se på TV.

– Jeg ser på utdanningsprogrammer. Også ser jeg på fotball, sier Nazanin.

Begge jentene følger dessuten med på såpeoperaer. Indiske TV-serier der kvinnelige skuespillere viser både hår og bare armer, har hisset opp religiøse ledere i Afghanistan. I fjor ble fem indiske såpeoperaer forbudt fordi informasjons- og kulturministeren mente de var i konflikt med afghansk kultur og religion.

FOTO: ANDERS SØMME HAMMER

Rohullah (10) sier han liker å gå på skolen fordi det vil hjelpe ham til å ta kloke valg i livet.

Såpeoperaene er imidlertid svært populære blant afghanske jenter, og verken Tamana eller Nazanin synes de er usømmelige.

– Jeg liker å se på TV-seriene fordi de handler om livet i familien, sier Tamana.

På skolen har jentene på seg hvite og sorte slør som dekker til det meste av håret. Men når klokka slår i skolegården for siste gang for dagen, tar mange av de eldre jentene på seg blå burkaer eller heldekkende, sorte ansiktslø. Små hull og gliper i stoffet gjør det mulig for dem å se veien hjem, samtidig som andre kan se minst mulig av dem.

Tamana og Nazanin går på en såkalt blandet skole, men det er et begrep med modifikasjoner i et land som Afghanistan. I løpet av skoledagen ser ikke jentene gutter. En høy mur deler skolegården i to og skiller jentene fra guttene. På andre siden av muren sitter Abdul Ghani. Han er rektor for guttene. Ghani er oppgitt over alle problemene ved skolen. Han har ikke

nok stoler og klasserom. På soldager om vinteren smelter snøen og vann siver gjennom taket og drypper på elevene.

Afghanske lærere tjener rundt 500 kroner i måneden. Prisen på brød, brensel og andre varer har steget kraftig de siste årene, og en lærerlønn rekker ikke langt.

– Hver gang vi får lønn, går alle lærerne til markedet for å kjøpe en kilo kjøtt. Det er det eneste kjøttet vi får til familien i løpet av en måned, sier Ghani.

Lærerne har ofte ikke råd til å kjøre til skolen. Flere går over en mil hver vei. Den lave lønnen gjør at lærere stadig slutter. Mange forsvinner til humanitære organisasjoner, FN eller NATOs internasjonale sikkerhetsstyrke (ISAF) og det amerikanske militæret som alle er på let etter afghansk arbeidskraft. De utenlandske institusjonene betaler minst det tredobbelte av den afghanske staten.

Skoler angripes

Sikkerhetssituasjonen blir gradvis forverret i Afghanistan. De siste årene har antall angrep på skoler økt. I 2008 var det ifølge Unicef 293 angrep mot skoler. Det er en økning på 24 prosent fra 2007.

Ifølge afghanske myndigheter ble 157 lærere og elever drept bare i 2007.

Det er skolene i Sør-Afghanistan som er hardest rammet. I Kandahar by i sør gjemmer mange jenter lærebøkene på vei til og fra skolen. De frykter at menn på gata i Afghanistans nest største by skal straffe dem fordi de tar utdanning.

Aviser og utviklingsorganisasjoner har rapportert om en rekke angrep mot skoler i Balkh-provinsen. Spørsmål om sikkerhetssituasjonen i Afghanistan er imidlertid betent. Når jeg treffer Mohammad Zaher Penhan som er utdanningssjef i Balkh, sier han at ingen skoler i hans provins er blitt angrepet.

– Vi har 456 skoler i Balkh. Sikkerheten er god ved alle skolene, og heldigvis er ingen skoler blitt stengt. Sikkerhetssituasjonen har vært god her de siste seks årene, sier Penhan.

Han sier rapportene om angrep på skoler i Balkh er feil.

– Det er ressursmangel som er problemet vårt, ikke sikkerheten. Vi mangler stoler, toaletter, biblioteker, lekeplasser og kvalifiserte lærere. Lave lærerlønninger er ett av hovedhindrene for å få bedre skoler i Afghanistan, sier Penhan, og ber meg om å ikke stille politiske spørsmål når jeg besøker skoler i hans provins.

På lag med eldrerådet

– Nyhetene fra Afghanistan som dere i Vesten får formidlet, er som oftest negative. Men i store deler av landet lever folk normale liv. Her snus sakte men sikkert holdninger knyttet til utdanning, sier Fazel Jalil.

LIV RØHNEBÆK
BJERGENE

I 2001 var det bare 1,2 millioner barn i afghanske skoler. I dag har tallet steget til seks millioner barn. – 35 prosent av disse er jenter. Det er en enorm framgang siden Taliban-regimet, sier Jalil, utdanningsansvarlig for Redd Barna i Afghanistan.

Likevel er det å få flere afghanske jenter til å begynne og fullføre skolegangen, en stor utfordring. Lang skolevei, en stadig forverret sikkerhetssituasjon, fattigdom, dårlig kvalitet på undervisningen og konservative holdninger i forhold til jenter og utdanning er noen av årsakene til at andelen jenter i afghansk skole har stått stille på om lag 35 prosent siden 2004.

Repeterer budskapet.

I Afghanistan jobber Redd Barna via de lokale eldrerådene, de såkalte shuriaene.

Jalil forteller at det ikke er bare enkelt å få det mektige eldrerådet til å endre syn på utdanning.

– Å forandre folks holdinger er vår største utfordring. Taliban er en liten utfordring i forhold, sier Jalil med et skjevt smil.

– Kan du anslå hvor lang tid det tar å få et lokalt eldreråd til å snu fra å være motstander av skole, til å ønske dere velkomne og samarbeide med dere?

– Det er virkelig et tidkrevende arbeid, som består av å snakke, snakke og snakke. Vi setter oss ned med de 125 eldrerådene vi samarbeider med minst en gang ukentlig. I tillegg snakker lokale hjelpearbeidere med eldrerådsrepresentanter individuelt. Å endre disse holdningene består av å repetere budskap tusenvis av ganger. Men vi når fram. I 2002 aksepterte ikke eldrerådene at jenter skulle få gå på skole. Seks år senere har Redd Barna sine skoler 14 000 elever. Nesten halvparten av disse er jenter, sier Jalil.

Stort frafall.

For Redd Barna gir samarbeidet med de lokale eldrerådene både påvirkningskraft og trygghet.

– De gir oss beskjed om når vi ikke bør komme, på grunn av krigshandlinger. Så langt er ingen blitt drept eller skadet, sier Jalil.

Men om flere jenter enn tidligere begynner på skolen, er frafallsprosenten høy.

– Vi jobber derfor for å oppfordre jentene om å fortsette skolegangen. Via moskeene sprer vi informasjon om viktigheten av utdanning, og at det å gifte bort jenter i ung alder har mange negative følger. Uten at disse holdningene forankres lokalt, blir det ingen forandring, mener Jalil.

Det globale kunnskapsløftet

Prosentvis økning i antall barn i grunnskolen 1960–2005

Mange millioner barn ikke får skolegang. Likevel har det vært en kraftig økning i antallet som får grunnskole siden 1960-tallet.

“Mamma er blitt så glad nå fordi hun har lært å skrive navnet sitt. Det kan jeg også. Vi går liksom i første klasse begge to, vi. Mamma og jeg hjelper hverandre.

Aurelia (7), Peru

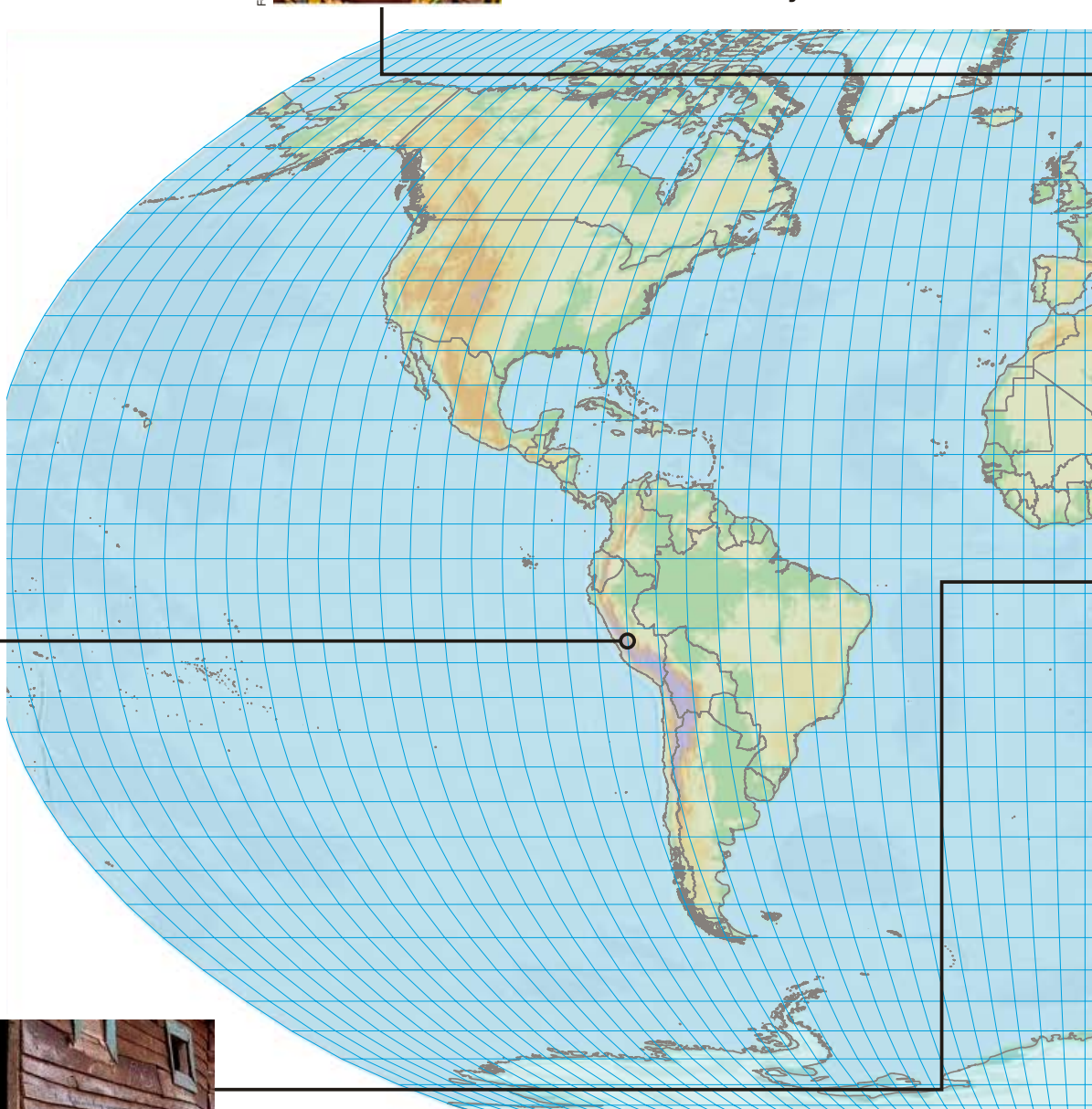
FOTO: STRØMMESTIFTELSE

FOTO: STRØMMESTIFTELSE

“Jeg hadde så lyst å begynne på skolen og meldte meg på uten at foreldrene mine visste det.

sier Jamila (12), Niger om da Strømmestiftelsens hurtigskole kom til landsbyen hennes.

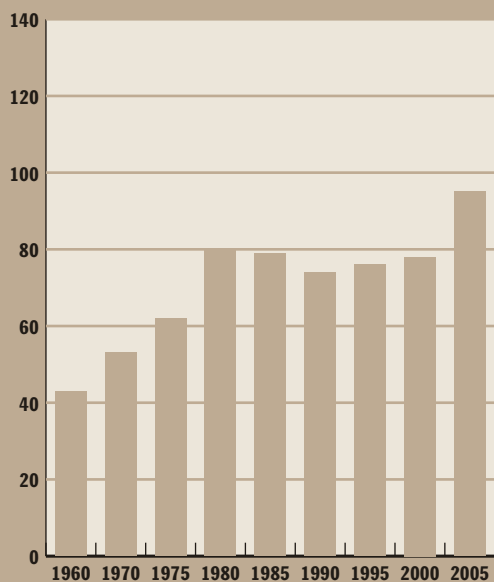
“Mange andre jenter som er eldre enn meg, kommer til meg med brevene sine og ber meg om å lese for dem. Skolen hjelper meg med å glemme alle bekymringene mine.»

Nsimire (14), Kongo

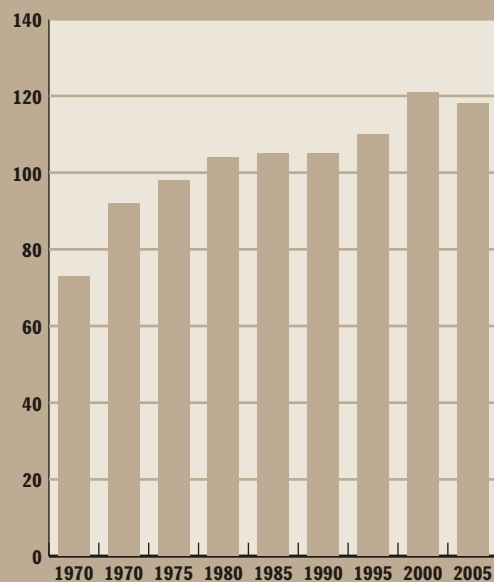

FOTO: RACHEL PALMER/SAVE THE CHILDREN

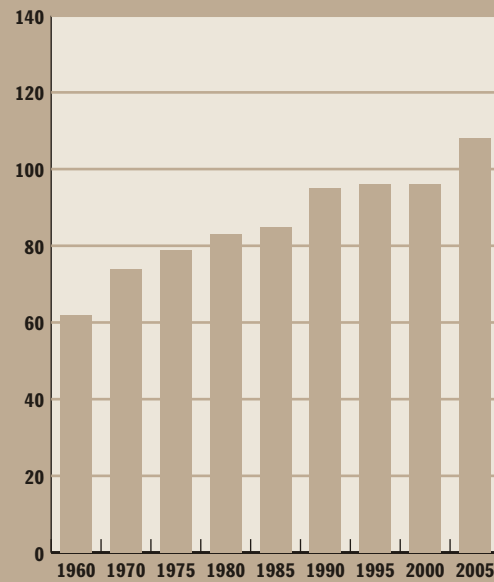
Afrika sør for Sahara

Latin-Amerika

Sør- og vest-Asia

Andel barn som går på skolen. At tallene i noen tilfeller overstiger 100 prosent, skyldes at tallmaterialet inkluderer barn som begynner sent på skolen, og barn som går klasser om igjen.

Kilde: Ulike UNESCO-publikasjoner

“ Vi håper og tror at Madona skal få skolegang. Utdanning er viktig, særlig for jenter. I vår kultur kan gutter oppnå suksess på andre måter. Men for ei jente som Madona er utdanning den eneste veien til ei bedre framtid.

Mor til Madona, irakisk flyktning i Jordan

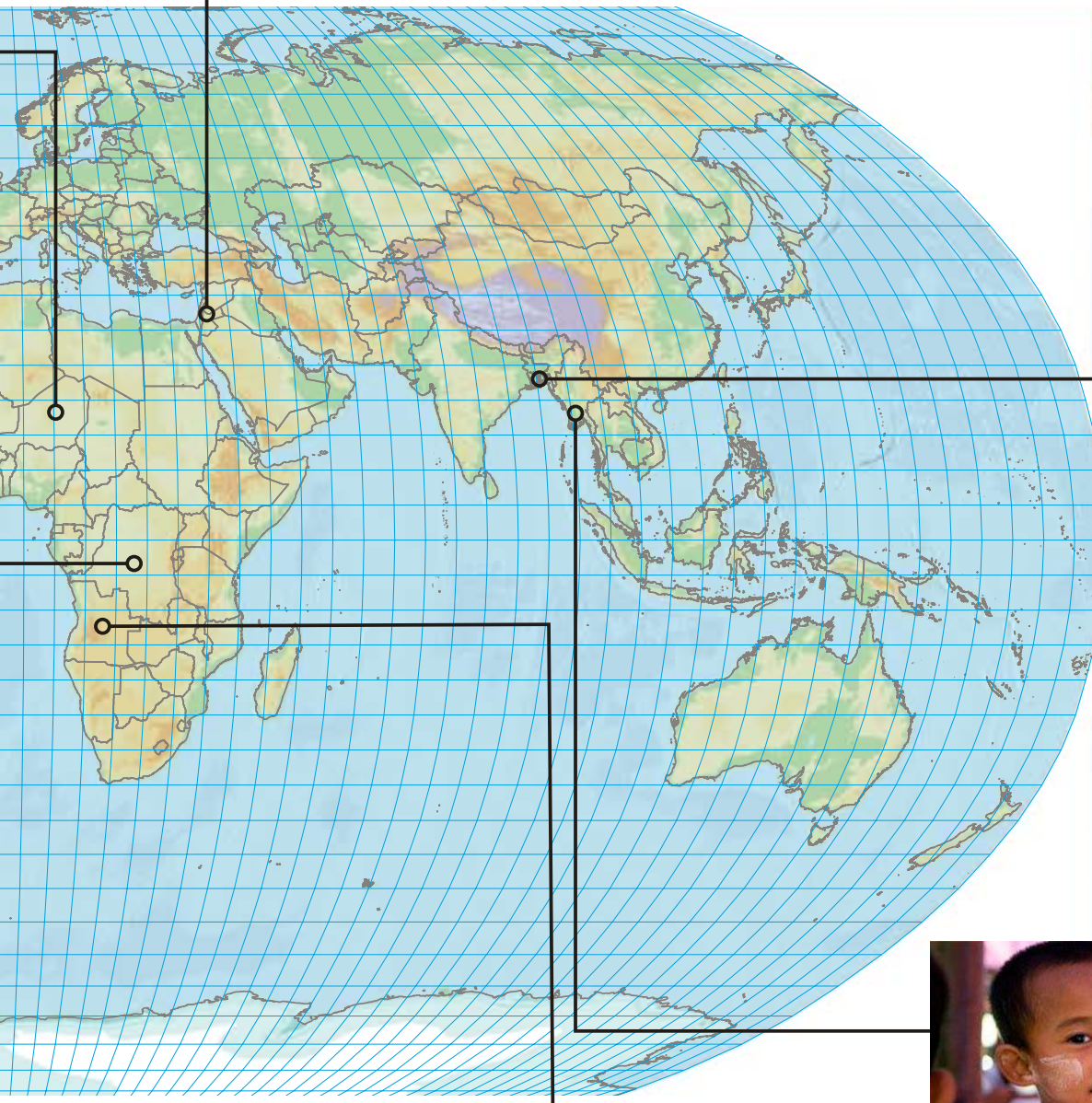

FOTO: STRØMMESTIFTELSEN

“ Dagens ungjenter er morgendagens mødre. Det vi lærer vil forbedre livet til neste generasjon.

Bichita Mondal (14), Bangladesh

FOTO: SAVE THE CHILDREN

“ Jeg liker alt ved skolen. Jeg liker å lese, regne og å leke med vennene mine. Når jeg blir voksen har jeg lyst til å bli lege.

Min Min, Burma, som igjen kan gå på skole etter at syklonen Nagris i mai 2008 ødela over 4000 skoler.

FOTO: LOUISE DYRING / SAVE THE CHILDREN

“ Jeg har lyst til å bli lege... Jeg elsker å gå på skolen. Den er viktig fordi det er der du lærer å lese, skrive og regne.

Ana, (12), Angola

Mangler 18 millioner lærere

– Verden trenger en plan for lærer-
rekruttering, mener utdanningsekspert

Mange
skolebarn har en skole å
gå til, men mangler det
viktigste: læreren.

■ LIV RØHNEBÆK BJERGNE

Det neste tiåret vil verden mangle om lag 18 millioner lærere. Lærerne mangler der behovet er størst: i land rammet av krig og konflikt og blant de aller fattigste ute på landsbygda.

– Verden trenger en plan for hvordan vi skal greie å utdanne tilstrekkelig med kvalifiserte lærere, sier Aidan Mulkeen, utdanningsspesialist i Verdensbanken.

Med Afrika sør for Sahara som ansvarsområde har han undersøkt lærersituasjonen i Lesotho, Eritrea, Gambia, Liberia, Malawi, Uganda, Zambia og Zanzibar i Tanzania. Resultatene er ikke oppløftende.

– Læremangelen er prekær, og ingen av disse landene hadde en realistisk plan for lærer-rekruttering, sier Mulkeen.

Geografilærer på feil sted

Han forteller hvordan et stort antall lærere hvert år slutter. Samtidig utdannes det for få elever fra videregående skole til å fylle behovet for lærerstuderenter.

– Det er blitt satset mye på grunnutdanning. Nå må en i økende grad også sørge for at folk får videregående utdanning, slik at de har mulighet til å studere videre ved høyskoler, sier Mulkeen.

Mangelen på kvalifiserte studenter og lærere er særlig stor innen matematikk og naturvitenskapelige fag. Dermed kan lærere bli nødt til å undervise i fag som de egentlig ikke er kvalifisert til.

– På Zanzibar besøkte jeg en klasse hvor alt i utgangspunktet så bra ut: minst halvparten av elevene var jenter, elevene hadde skolemateriell og læreren var utdannet. Undervisningsfaget var matematikk. En elev skulle regne et stykke på tavla. Læreren spurte hvor mange av elevene som hadde skjont regnestykket, og en tredel rakk opp hånda. Deretter gikk læreren til tavla, og endret stykket – slik at det ble feil. Da jeg spurte henne om bakgrunnen hen-

nes, viste det seg at hun var utdannet geografilærer, forteller Mulkeen.

På Zanzibar ble det i 2007 uteksaminert 1200 lærere i humanistiske fag, og kun 60 mattelærere. Majoriteten av disse har fått jobb i næringslivet. Dermed endte geografilærere opp med å undervise matematikk.

Læremangel på bygda

I tillegg til at behovet for lærere er stort, er det også en utfordring å få fordelt de lærerkraftene som finnes bedre.

– I Malawi besøkte jeg en skole med fem klassetrinn og 192 elever. Skolen hadde én lærer. I Zambia har lærerne ansvar for alt fra 22 til 210 elever – avhengig om læreren underviser i sentrale strøk eller ute på landsbygda, forteller Mulkeen.

Han mener lokal rekruttering av lærere er viktig for å bedre læremangelen. I tillegg kan en ekstra økonomisk påskjønnelse for å undervise ved vanskelig tilgjengelige skoler, bidra til å bedre situasjonen.

– I Gambia har myndighetene iverksatt et eget initiativ for lærere som er villig til å undervise ved skoler som ligger langt unna bysentra. De får en økonomisk påskjønnelse på 30–40 prosent. Resultatene så langt er gode, sier Mulkeen.

Lærerskulk

Men om elevene skulle være så heldige å ha en kvalifisert lærer, viser det seg dessverre ofte at barna i bortimot halve undervisningstiden likevel går på selvstyr.

– De statistiske tallene for hvor ofte en lærer er borte – på grunn av kurs og etterutdanning, sykdom som hiv/aids eller fordi læreren har en ekstrajobb –

Offentlig ansatt eller lærer på kontrakt?

■ For å øke antall lærere i skolen har mange utviklingsland valgt å rekruttere kontraktslærere. Dette er lærere som ikke har gått på lærerskole, men som i stedet tilbys ulike kurs for grunnleggende opplæring.

■ Kontraktslærerne rekrutteres ofte lokalt, noe som flere steder har bidratt til økt lærertetthet i avsidesliggende strøk og overfor marginaliserte grupper.

Kontraktslærerne lønnes lavere enn offentlig ansatte lærere, og har ikke samme grad av sosial sikkerhet.

■ I land som Niger og Togo utgjør kontraktslærere opptil en tredel av lærerstokken.

■ Ettersom kontraktslærerne har betydelig lavere utdanning enn offentlig ansatte lærere, er mange bekymret for kvaliteten på undervisningen. I mange utviklingsland jobbes det derfor med å øke kompetansen også for kontraktslærerne.

FOTO: TONE BRATTEU

er urovekkende høye. Tallene tyder på at mange lærere kun er til stede mellom 40 og 50 prosent av undervisningstiden, sier Mulkeen.

Han mener bedre registrering og oppfølging av om læreren faktisk møter opp, hjelper.

– Dessuten viser det seg at dersom lønnsutbetalingene til lærere som skulker stanser, så møter lærerne på skolen, sier Mulkeen.

Men nettopp lav lønn – eller enda verre – at lønna ikke kommer, er én av årsakene til at lærerne ofte mangler i klasserommet.

– I mange tilfeller er lønna forsinket, slik at læreren må ta seg annet arbeid for å få hjulene til å gå rundt, sier Mulkeen.

Stor framgang

Tross store utfordringer er Aidan Mulkeen optimistisk med tanke på å nå målsetningen: Skolegang for alle barn.

– Flere barn enn noen ganger tidligere går på skole. I utviklingsland var skolegang kun tilgjengelig for en liten minoritet. I løpet av bare én generasjon går hele årskull på skolen. Det er en enorm framgang. Nå må en ta tak i dem som faller utenfor, samt sikre kvalitet på utdanningen. For å klare dette, må en løse utfordringen med å få utdannet flere lærere – ikke minst i fag som matematikk og naturvitenskapelige fag, sier Mulkeen.

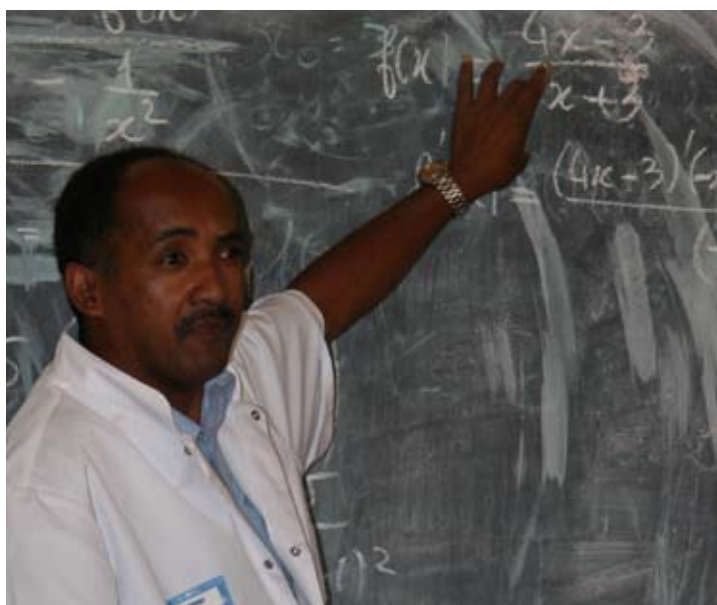

FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGNE

Utdanningsspesialist i Verdensbanken Aidan Mulkeen etterlyser en plan for hvordan verden skal klare å rekruttere nok lærere.

Zambia er ett av flere land hvor forskjellene i lærerkapasitet varierer fra by til land. – Ute på landsbygda kan én lærer ha ansvaret for 210 elever, mot 22 i byene, sier Aidan Mulkeen.

Som matematikklærer i videregående skole er gassiske Rakotavirony svært etterspurt arbeidskraft.

Etterspurt arbeidskraft

ANTANANARIVO: – Jeg liker virkelig jobben min som lærer, men skulle ønske at elevene mine kunne få lærebøker, sier Rakotarivony.

■ PÅ MADAGASKAR:
LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

Som matematikklærer i videregående skole besitter gassiske Rakotarivony en etterspurt kompetanse.

Pultene står tett i klasserommet på den videregående skolen i utkanten av den gassiske hovedstaden Antananarivo. Den svarte tavla er fylt av kompliserte annengradsligninger. Smilende, rolig – og stadig med en spøk på lur – geleider Rakotarivony ungdommene gjennom

tallflokene. Han mener forberedelser og kommunikasjon er to nøkkelord for å være en god lærer.

– Jeg er opptatt av at det skal være kvalitet på min undervisning. Derfor forbereder jeg meg godt til alle timer. Dessuten er jeg opptatt av å ha god kommunikasjon med elevene mine. Da er det viktig å ikke være for streng. Da blir elevene redde, og da lærer de ikke noe, mener matematikklæreren.

Den store mangelen er læremateriell. To skrivebøker i løpet av ett år er nemlig alt Rakotarivony kan dele ut til sine studenter.

– De burde virkelig ha hatt lærebøker. Det har imidlertid verken skolen eller foreldrene deres råd til. Derfor blir det mye avskrift, samt at jeg forsøker å kopiere opp stensiler, sier matematikklæreren.

Skole for de få

Funksjonshemmede barn i utviklingsland får sjelden skolegang

ANTSIRABE:
Noen av barna kan ikke se, noen av barna kan ikke høre. Likevel fullfører de skolen på normert tid.

■ PÅ MADAGASKAR:
LIV RØHNEBÆK BJERGNE

Raske, følsomme fingre kjenner på et plastlignende ark. To ruglete linjer. Oppgaven til elevene er å måle hvor lange de to markerte strekene er. 11 år gamle Angelina kjenner konsentrert med fingertup-pene. Stolt rekker hun opp hånda for å vise læreren at hun har svaret. Øverste linje er fem centimeter, nederste er ti.

– Jeg har gått på blindeskolen siden jeg var seks år. Når jeg blir stor, vil jeg bli nonne, forteller Angelina.

Skriver speilvendt

I klasserommet ved siden av øver elevene på å lese og skrive. Blindeskriften lager de selv ved at alle ord først skrives speilvendt i punktskrift. Deretter snur elevene arket, drar fingrene over de opphøyde punktene som danner bokstaver, og leser høyt. Det hele skjer i et imponerende tempo.

– Om det er vanskelig? Å neida, å lese er så lett så, svarer niåringene i kor.

Det er det i hele tatt få ting disse barna ikke mestrer. Her regnes, leses og skrives det. Her får barna kunnskap om geografi ved å føle med hendene på en globus hvor land og kontinenter er uthevet. Slik lærer de hvor Madagaskar ligger i forhold til resten av Afrika. Avgangselevne øver på gassiske historie. I juli måned skal de ta nasjonal eksamen. Det skjer på normert tid – til tross for at de går på en spesialskole og har nedsatt funksjonsevne.

Stort behov for spesiallærere

På døveskolen i Antsirabé tramper læreren for første klasse i gulvet. Vibrasjonen i gulvet fanger ungenes oppmerksomhet. Møysommelig øves språklydene inn – én etter én.

– Mmmmm, sier ungene.

– Aaaaaa.

Her er det levende ansikter, fulle av mimikk, og ivrige hender som «snakker».

Bakerst i klasserommet sitter to lærere og observerer. De skal lære hvordan undervisningen kan tilrettelegges for barn med hørselvansker. Målsetningen er å lettere kunne inkludere barn med hørselshemminger i vanlig skole.

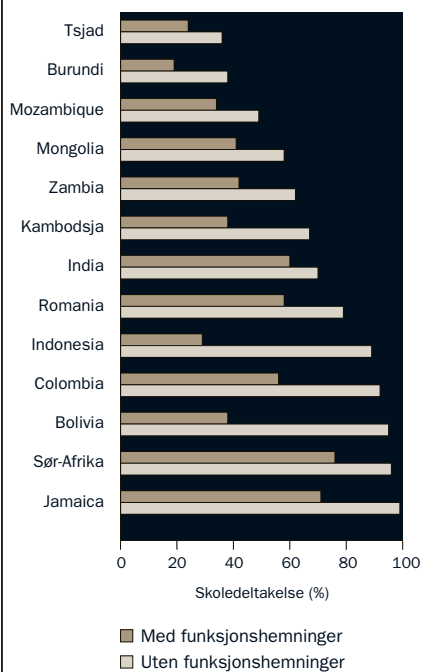
– Behovet for flere døvelærere er stort. Vi jobber nå aktivt med å få lærere ved ordinære skoler til å ta kurs her for at elever med hørselvansker lettere skal kunne gå på den vanlige skolen, sier lærer ved døveskolen, Christine Rabenariyelo Harisoa.

Inkludering framfor spesialskoler

Inkluderingstanken får full støtte fra lederen for utdanningsenheten i Unicef på Madagaskar, Margarita Focas Licht.

– Madagaskar har en kjempeutfordring i forhold til å skulle klare å gi alle

Andel av barn med og uten funksjonshemninger som går på skolen (6 til 11 år)

Kilde: Global monitoring report 2009, Unesco

barn utdanning innen 2015. Denne målsetningen vil ikke myndighetene klare dersom ikke barn med funksjonshemninger blir inkludert, sier Licht.

Hun mener spesialskoler i lengden blir for kostbart. Dessuten er hun kritisk til at i utgangspunktet sårbare barn tas ut av lokalmiljøet, for så å bli sendt på internatskole langt hjemmefra.

– Når barna sendes bort, er det vanskelig for dem å skulle bli integrert i lokalsamfunnet ved endt skolegang, sier Licht.

Hun mener eneste løsning er å øke kunnskap og lærerkapasitet i de ordinære skolene, slik at også barn med funksjonsnedsettelse kan delta.

– Å klare å inkludere barn med nedsatt funksjonsevne i ordinær skole er en stor, stor utfordring. Men det er den eneste løsningen på lang sikt, mener Licht.

På Madagaskar bistår Unicef myndighetene i landet med blant annet å lage nasjonale utdanningsstrategier som også ivaretar funksjonshemmede. Unicef samarbeider blant annet med nasjonale utdanningsmyndigheter for å sikre at alle barns behov ivaretas i den nasjonale lærerutdanningen.

– Det handler mye om bevisstgjøring – å få fram at også disse barna har rett til utdanning, sier Licht.

Skamfull over egne myndigheter

På Madagaskar er det enn så lenge kirken som har et skoletilbud for blinde og døve. Lærerne ved døve- og blindeskolen i Antsirabé er lite imponert over støtten fra egne myndigheter.

– Jeg er skamfull over hvor lavt gassiske myndigheter prioriterer døvearbeidet. Vi får ingen penger fra staten, bare noen ganger litt ris i forbindelse med festlige anledninger, sier lærer ved døveskolen, Harisoa.

– Vi får sju kroner per elev fra staten. Det er veldig lite, men hva skal vi gjøre? sier Rasondelia Ratolojasralsary, pensjonert lærer og tidligere rektor ved blindeskolen.

Døve- og blindeskolene i regi av den gassiske lutherske kirken er gratis. Utfordringen for foreldrene er at de må betale internatpenger.

– Jeg er døv, og det er også mine tre søstre. Jeg er den eneste som får skolegang, forteller 15 år gamle Iako fra hovedstaden Antanarivo, før hun ivrig hiver seg over håndarbeidet.

FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGNE

FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGNE

Med glimt i øyet og nyervervede kunnskaper i tegnspråk

Én promille

Ratolojasralsary har jobbet med blinde- og svaksynte siden oppstarten av skolen i Antsirabé i 1962. Kirken har i dag utdanningstilbud for 200 barn og

KART: KETILL BERGER/FILM & FORM

Pensjonert lærer ved blindeskolen Rasondelina Ratolojasralsary hjelper Angelina med matte- matikkoppgaven.

er det enkelt å svare på lærerens spørsmål.

Følsomme fingre finner Afrika på globusen.

FOTO: LIV RØHNEDØK BJERGENSE

Utdanning for funksjonshemmede

- Den aller første konvensjonen om funksjonshemmedes rettigheter ble vedtatt i FN i 2006. Her heter det blant annet at statene må fjerne barrierer som hindrer funksjonshemmedes deltakelse, og at alle mennesker med funksjonsnedsettelse skal få den støtten de trenger innenfor det generelle utdanningssystemet.
- Tallene for hvor mange barn med funksjonsnedsettelse i utviklingsland som får skolegang er usikre. FNs estimater er at færre enn ti prosent av barn med funksjonsnedsettelse globalt får skolegang.
- Ifølge FN er det for få utviklingsland som inkluderer utdanning for funksjonshemmede i sine utdanningstrategier.
- På Madagaskar har myndighetenes utdanning for alle-program de tre siste årene blitt støttet av Norge med 32 millioner kroner årlig. I tillegg gir Norge utdanningsbistand via Unicef på 12 millioner kroner årlig.
- Det Norske Misjonsselskap (NMS) mottar 30 millioner norske bistandskroner fordelt på fem år – penger som blant annet brukes på blinde- og døveskolen i Antsirabe.

unge med alvorlige synshemminger. Det dekker trolig én promille av det reelle behovet.

– Mørketallene er enorme, mener Ratolojasralsary.

Hun forteller hvordan folk i den gassiske lutherske kirken går på landsbygda for å finne fram til de barna som vil trenge tilrettelagt skolegang på grunn av synshemming.

– Vi forklarer familien at de har mulighet til å sende barna til oss for skolegang. Men mange vil ikke. Når våre folk kommer igjen, er ungene ofte gjemt bort, forteller Ratolojasralsary.

Rett til å lære på eget språk

ANTANANARIVO: – Da fransk var undervisningsspråk, skjønte barna svært lite av undervisningen. Nå får de undervisning på morsmålet sitt, sier lærer Rolland.

■ **PÅ MADAGASKAR:**
 LIV RØHNEBÆK BJERGNE

I den tidligere koloninasjonen Madagaskar har fransk vært undervisningsspråket ved skolen. Når gassisk er morsmålet ditt, gir en skolehverdag med undervisning på fransk liten mening. Fra og med høsten 2008 innførte derfor myndighetene på Madagaskar gassisk som undervisningsspråk. Det vil forhåpentligvis føre til bedre læringsresultater.

– Elevene har hatt svært dårlige resultater fordi de har fått undervisning på fransk allerede fra første klasse. Som lærer har jeg sett hvordan barna forstår svært lite – særlig de to første årene, forteller Rolland.

Fordumming av folket

Han får støtte fra professor ved pedagogisk forskningsinstitutt ved Universitetet i Oslo, Birgit Brock-Utne, som forsker på språkbruk ved skoler i Tanzania og Sør-Afrika.

– Å få undervisning på et språk som man ikke behersker, fører til at elevene ikke forstår lærestoffet skikkelig. Dessuten lærer heller ikke elevene ordentlig det språket det undervises på – ofte fordi lærerne selv ikke behersker fremmedspråket godt nok. Og til sist: Barna får ikke utviklet sitt eget morsmål, sier Brock-Utne.

Hun forteller hvordan elever i mange afrikanske land ikke får uttelling for sine studier fordi eksamensbesvarelsen er foretatt på morsmålet og ikke det fremmedspråket som myndighetenes har bestemt.

– Jeg pleier å si at det foregår en straff og fordumming av det afrikanske folket, sier Brock-Utne.

Holdningsendringer

På Madagaskar har innføringen av gassisk som undervisningsspråk møtt kraftig motstand – ikke minst fra eliten og den katolske kirken. Men også mange foreldre er bekymret for at en skolehverdag på morsmålet skal gjøre dem dårligere utrustet til å møte et globalt arbeidsmarked.

– Det er viktig å jobbe med disse misforståelsene fordi forskningsresultatene viser at barn lærer også fremmedspråk bedre dersom denne undervisningen foregår på deres eget morsmål. Da har de lærere som behersker undervisningsspråket, framfor det som ofte skjer: Et undervisningsspråk som blir en blanding mellom for eksempel engelsk og swahili, sier Brock-Utne.

Økonomisk lønnsomt

Å undervise barna på et språk de kjenner har også en økonomisk gevinst. En gjennomgang av kostnadene forbundet med undervisning på morsmål i Afrika viser at prisen myndighetene betaler er markant lavere enn når undervisningen foregår på andre språk. Ikke minst fordi barna i langt mindre grad enn tidligere trenger å gå om igjen.

– Hva det koster å ha barn på skolen uten å lære noe, er et regnestykket det burde forskes mer på, sier Brock-Utne.

FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGNE

Når gassisk er morsmålet ditt, gir en skolehverdag med undervisning på fransk liten mening.

FOTO: BBA

Etter at Kailash Satyarthi hadde sultestreiket i flere dager, ble til slutt alle de 30 jentene ved sirkuset satt fri.

En barndom som slave

Hvert tiende barn i verden utnyttetes grovt i barnearbeid. Neeta Lama var et av dem

Over 200 millioner barne utnyttetes som barnearbeidere, som her fra en mursteinsfabrikk i Bangladesh.

– Skole er nøkkelen til å få bukt med barnearbeid

– Det er bortkastede ressurser å la barn jobbe framfor å gå på skole, sier senator og tidligere utdanningsminister i Brasil, Christovam Buarque.

I likhet med Kailash Satyarthi kjemper også Buarque (bildet) for barns rett til å gå på skole. Som utdanningsminister begynte han å betale mødrene til barnearbeidere 30 dollar i måneden for å sende barnet til skolen. Prosjektet er blitt en suksess.

– I Brasil alene er det ti millioner barn som i dag går på skole takket være dette tilbudet, forteller Buarque.

Modellen brukes også i åtte land i Latin-Amerika, og prøves nå også ut i afrikanske land.

– I vår moderne økonomi er det å besitte kunnskap vår viktigste ressurs. Da må alle barn gis like muligheter til skolegang, sier Buarque.

Fange opp barn i skolen

Forsker ved forskningsstiftelsen FAFO, Anne Kielland (bildet), mener skolesystemet er den viktigste arenaen for å få bukt med barnearbeid.

– Å skulle håndheve et forbud mot barnearbeid vil være vanskelig i fattige land på grunn av ressursknapphet. Skolen er derimot et fantastisk utgangspunkt for å nå og følge opp disse barna. Skolesystemet er nøkkelen til å få bukt med barnearbeid, mener Kielland.

Hun har barnearbeid som ett av sine spesialfelt, og forteller at Norge på 1990-tallet var et foregangsland i kampen mot barnearbeid.

– I dag jobber norske myndigheter mot barnearbeid primært ved å satse på utdanning. Kampen mot barnearbeid må settes i system og løses strukturelt. Det kan en få til via skolesystemet, sier Kielland.

FOTO: GMB AKASH

Disse jentene ble holdt fanget og måtte jobbe som slaver på sirkus. Kailash Satyarthi reddet dem.

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Allerede første skoledag la Kailash Satyarthi (bildet) merke til at ikke alle barna på hans alder fikk gå på skolen.

– Jeg husker hvordan jeg og vennene mine gledet oss til å begynne på skolen, få ny skoleuniform og få bøker. På dørstokken inn til skolen satt det en far og en sønn på min alder og pusset sko. Jeg undret meg over hvorfor ikke også denne gutten skulle begynne på skolen, forteller Satyarthi, 35 år senere.

Han spurte læreren om hvorfor.

– «Det er slik det er», svarte han.

Kailash spurte rektor, og fikk samme svar.

– Etter ei uke mannen jeg meg opp og spurte guttens far. Han fortalte at ingen noen gang hadde stilt

han det spørsmålet, og at han hadde lagt merke til meg som hver dag stoppet litt opp og så på dem på vei inn til skolen, forteller Satyarthi.

Så gir guttens far et svar som den nyslåtte skoleguten aldri skal glemme:

«Vi er født til å arbeide».

– Etter dette begynte jeg å se meg om, og oppdaget at det var mange barn som måtte jobbe i stedet for å få utdanning.

Kampanjer for utdanning

For Kailash Satyarthi har kampen for utdanning og mot barnearbeid blitt en livsoppgave. I 1980 startet elektroingeniøren organisasjonen BBA (Bachpan Bachao Andolan). Organisasjonen har i dag 85 000 medlemmer i hele Sørøst-Asia.

– Vi er 150 ansatte. Nesten daglig har vi redningsaksjoner for å frigi barn. Så langt har vi reddet 76 000, sier Satyarthi.

Kailash mener satsing på utdanning er nøkkelen til å få bukt med de verste formene for barnearbeid.

– Uten utdanning er det ikke mulig å løse utfordringer knyttet til barnearbeid. Og uten barnearbeid kan barn i stedet få utdanning. Derfor er utdanning så frigjørende – både personlig, mentalt, sosialt og politisk, sier han.

I 1998 startet han ytterligere to globale kampanjer: Global March Against Child Labour og Global Campaign for Education.

– For å nå de barna som i dag ikke får utdanning, må innsatsen økes kraftig. Her snakker vi om de barna som er aller vanskeligst å nå – enten det er barn i konflikt, som lider av hiv/aids, er funksjons-

Barnearbeid

■ Ifølge ILO er over 200 millioner barn i aldersgruppen 5–14 år involvert i barnearbeid.

■ Unesco la nylig fram en rapport som viser at om lag 75 millioner barn i samme aldersgruppe ikke går på skole, og at barnearbeid er en viktig årsak.

hemmet, barn som lever i ekstrem fattigdom eller som barnearbeidere, mener Satyarthi.

Solgt med et tommelmerke

Kailash Satyarthi vet hvor vanskelig det kan være å nå disse aller svakeste gruppene. Takket være ham og hans medarbeidere er ikke lenger 16 år gamle Neeta Lama innesperret i et indisk sirkus. I 2004 ble hun reddet av BBA. Da hadde hun blitt holdt som slave i et indisk sirkus i fire år. Sirkuset var et skalkeskjul for å smugle narkotika og illegale våpen til India.

Hennes historie er typisk. Menneskesmuglerne kom en dag til landsbyen og lovet foreldrene hennes at datteren skulle få godt betalt arbeid i India, noe som ville hjelpe familien ut av fattigdom.

– Fordi foreldrene ikke kunne lese eller skrive, visste de ikke hva de underskrev på. Med et tommelmerke solgte moren datteren sin, sier Satyarthi. Han forteller hvordan familien i flere år lette på egen hånd, før de solgte alt de eide og dro til Delhi og søkte hjelp hos BBA.

Dramatisk redningsaksjon

BBA klarte å spore opp sirkuset, og en dramatisk redningsaksjon ble igangsatt.

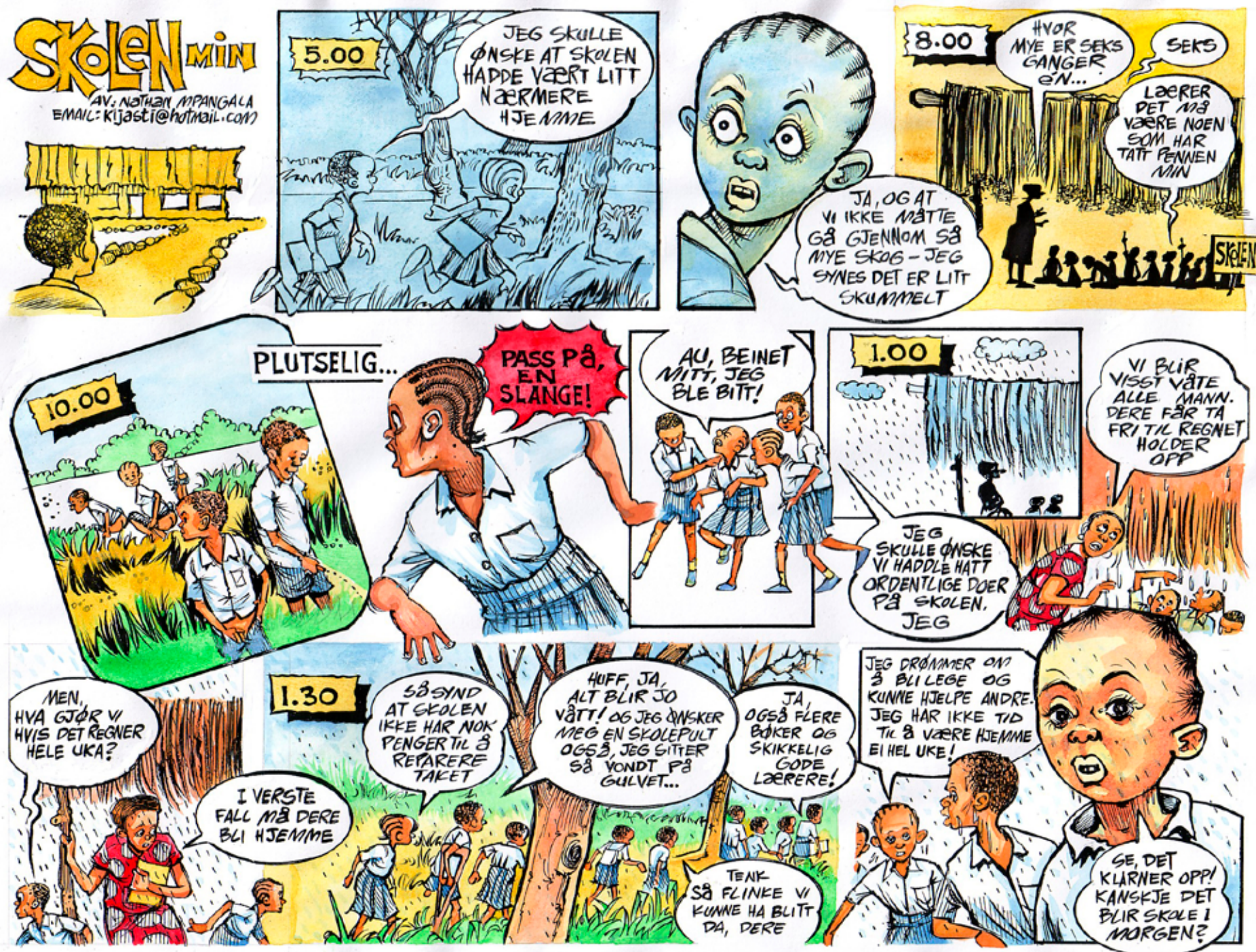
– Vi oppsøkte sirkuset sammen med lokalt politi, myndigheter og presse. Sirkusdirektøren nektet imidlertid for at de til sammen 11 nepalske jentene var der. Med ett fikk jeg et gevær mot hodet, og et voldsomt basketak startet. Seks av oss ble hardt skadd, forteller Satyarthi.

Plutselig får en av de ansatte i BBA øye på ei jente helt bakerst i sirkuset. Det er Neeta Lama. De klarer å redde henne ut og i sikkerhet.

Senere beordret indiske høyesterett at også de øvrige jentene skulle settes fri. I etterkant av aksjonen kom indisk høyesterett med et forbud mot bruk av barn i indiske sirkus. BBA hadde da avslørt at flere hundre barn levde under uverdige forhold ved flere ulike sirkus. Med høyesteretts avgjørelse fortsetter BBA arbeidet med å frigi barn som holdes som slaver ved sirkus.

FOTO: BBA

Skildrer tanzaniansk hverdagsliv i striper

– Jeg håper at den tanzanianske skolen i 2015 i større grad enn i dag vil makte å fange opp de mange unge talentene, sier Nathan Mpangala (38).

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

Han forteller hvordan han allerede som liten gutt viste talent for å tegne.

– Jeg mener at mitt tegnetalent er medfødt. Men dersom skolen i større grad hadde hatt ressurser og mulighet til å legge til rette for dem med talent, er det mange barn i fattige land som kunne ha nådd langt, sier Mpangala.

Selv tok han videregående skole, og deretter to år på Kindondoni Young Arts i Tanzania.

– I 1994 begynte jeg som frilanser og laget tegneserier for aviser og magasiner i Tanzania. I tillegg har frivillige organisasjoner og tanzanianske departementer brukt mine tegneserier – i blant annet ulike holdningskampanjer, forteller Mpangala.

Politiske og sosiale spørsmål som retten til helse eller retten til utdanning er to av temaene som Mpangala flere ganger har satt søkelyset på via sine fargerike striper.

– Her i Tanzania har det skjedd mye positivt på utdanningsfronten. Men fortsatt har vi store utfordringer – ikke minst med tanke på kvalitet i skolen, mangel på lærere og at det trengs flere studieplasser for elever som vil fortsette skolegangen utover

Tanzania: Rekordmange barn i skolen

■ I 2001 avviklet myndighetene i Tanzania bruken av skolepenger. Sammen med bistandsgivere og frivillige organisasjoner har myndighetene jobbet målbevisst for å få flere tanzanianske barn i skolen. Fra 1999 til 2006 er antall barn uten skolegang blitt redusert fra over 3 millioner til under 150 000.

■ Antall barn som skrives inn i skolen er i samme periode nesten blitt fordoblet – fra 50 prosent i 1999 til 98 prosent i 2006. Flere barn fullfører skolen enn tidligere.

■ Fra 2002 til 2004 har Tanzania fått over 30 000 nye klasserom. I samme periode ble det rekruttert 32 000 nye lærere.

Kilde: Global Monitoring Report 2009, Unesco

– Her i Tanzania har det skjedd mye positivt på utdanningsfronten, sier Nathan Mpangala.